

مسئولیت اخلاقی کادر پرستاری و مامایی

دکتر مرتضی رهبر طارم‌سری
متخصص پزشکی قانونی
دانشیار دانشگاه

Rahbar_m46@yahoo.com

مقدمه

- ▶ رضایتمندی بیماران، یکی از مشخصه های اثر بخشی خدمات بیمارستان محسوب می شود لازمه دست یابی به رضایتمندی بیماران رعایت حقوق بیماران است.
- ▶ با در نظر گرفتن منشور حقوق بیماران ، میتوان از بیماران مراقبتهای موثرتری را بعمل آورد.
- ▶ منشور حقوق بیمار موجب بهبود روابط بین بیمار و کارکنان بهداشتی و درمانی می گردد.
- ▶ آگاهی بیماران از حقوق خود باعث افزایش کیفیت مراقبت ها شده و هزینه ها را کاهش می دهد.
- ▶ مساله قابل توجه دیگر این است که آگاه نمودن بیماران و سهیم کردن آنها در تصمیم گیری و محترم شمردن حقوقشان، به بهبودی آنها سرعت می بخشد، دوران بستری در بیمارستان را کاهش داده و از صدمات روحی و جسمی جبران ناپذیر جلوگیری می نماید.

مقدمه

- ▶ یکایک افراد جامعه متعهد به حفظ و احترام به کرامت انسانها می باشند.
- ▶ این امر در شرایط بیماری از اهمیت ویژه ای برخوردار است.
- ▶ بر این اساس ارائه خدمات سلامت باید عادلانه و مبتنی بر احترام به حقوق و رعایت کرامت انسانی بیماران صورت پذیرد.
- ▶ پیشرفتهای حوزه دانش و فناوری در مراقبت‌های بهداشتی، چالش‌های عمده‌ای را پیش روی پرستاران و ماماها قرار داده است. تمامی آنها، صرف‌نظر از تخصص خود، در فعالیتهای کاری خود با چالش‌های اخلاقی مواجه شده، برای تصمیم‌گیری در نقش‌های سنتی و جدید خود نیازمند دانش فردی و مشاوره گروهی هستند.

برخی از قواعد اخلاق حرفه ای

▶ تلاش و کوشش در کسب دانش و مهارت های لازم ، تلاش مستمر در پژوهش و آشنایی با مهارت های جدید ، دقت و احساس مسئولیت در انجام وظایف به بهترین نحو ممکن، توجه به عواطف و احساسات و رشد شخصیت بیمار و احترام در گفتار و رفتار ، توجه به اعتقادات مذهبی بیمار و پرهیز از اموری که باعث جریحه دار شدن این اعتقادات گردد ، همچنین برخورد مناسب با بستگان بیمار، روابط مالی با بیماران و عدم چشم داشت مادی و مالی به بیمار و عدم تبعیض در رسیدگی به بیمار، تأکید بر امیدواری، برخورد صحیح با کادر پزشکی و همکاران و مسئولین مرتبط با بیمار، رفتارهای مناسب قبل و بعد از مرگ بیمار، حفظ اسرار بیمار و تبعیت از قوانین و مقررات مربوط به حرفه پرستاری از جمله قواعد اخلاق حرفه ای در پرستاری می باشد .

مهمترین ارزش هایی که در این حرفه باید مورد لحاظ قرار گیرد عبارتند از:

- ۱. ▶ احترام به مددجو/ بیمار و حفظ شأن و کرامت انسانی
- ۲. ▶ نودوستی و همدلی
- ۳. ▶ پایبندی به تعهدات حرفه ای
- ۴. ▶ پاسخگویی ، مسوولیت پذیری و وجدان کاری
- ۵. ▶ عدالت در خدمت رسانی
- ۶. ▶ تعهد به صداقت و وفاداری
- ۷. ▶ حفظ حریم خصوصی بیماران و تعهد به رازداری و امانتداری
- ۸. ▶ ارتقاء صلاحیت علمی و عملی به طور مداوم
- ۹. ▶ ارتقا آگاهی از مقررات حرفه ای و دستورالعمل های اخلاقی و رعایت آنها
- ۱۰. ▶ احترام متقابل با سایر ارائه دهندگان مراقبت سلامت و برقراری ارتباط مناسب با آنان
- ۱۱. ▶ احترام به استقلال فردی مددجو/ بیمار
- ۱۲. ▶ شفقت و مهربانی

راهنماهای اخلاقی

- ▶ ۱. در جهت ارتقای سلامت جامعه، پیشگیری از بیماری ها، اعاده سلامت و کاهش درد و رنج، کوشش کند و آن را رسالت اصلی خود بداند.
- ▶ ۲. مراقبت را صرفنظر از نژاد، ملیت، مذهب، فرهنگ، جنس، سن، وضعیت اقتصادی-اجتماعی، مسائل سیاسی، بیماری دهد. به جامعه در زمینه های ارتقای سلامتی و پیشگیری از بیماری ها آموزش دهد و این را از مهم ترین مسوولیت های خود بداند. مراقبت و آموزش استاندارد باید متناسب با فرهنگ، باورها، ارزش ها و نیازهای افراد ارایه شود.
- ▶ ۳. مراقبت ها را با رعایت احترام به حقوق انسانی و تا حد امکان با در نظر گرفتن ارزش ها، آداب و رسوم اجتماعی، فرهنگی و اعتقادات دینی مددجو/بیمار ارایه دهد.
- ▶ ۴. به جامعه در زمینه های ارتقای سلامتی و پیشگیری از بیماری ها آموزش دهد و این را از مهم ترین مسوولیت های خود بداند. مراقبت و آموزش استاندارد باید متناسب با فرهنگ، باورها، ارزش ها و نیازهای افراد ارایه شود.

راهنماهای اخلاقی

- ▶ ۵. به چالش ها و مسایل اخلاقی در محیط جامعه و محیط کار که قداست این حرفه را مخدوش می کند توجه و حساسیت داشته، در مواقع لازم راه حل و پاسخ مناسب را پیشنهاد دهد.
- ▶ ۶. ضمن همکاری و هماهنگی با سایر افراد، گروه ها و نهادهای اجتماعی جهت برطرف کردن نیازهای اجتماعی و رفع مسایل اخلاقی مطرح در حیطه مراقبت های سلامت تلاش کند.
- ▶ ۷. به گروه ها و افراد آسیب پذیر از قبیل کودکان، سالمندان، افراد دچار ناتوانی و معلولیت های جسمی، بیماران روانی و مانند آن ها توجه ویژه کند.
- ▶ ۸. ضمن توجه به سلامت در سطح محلی ، در راستای حصول اهداف سلامت در سطح ملی و جهانی نیز تلاش و همکاری کند.
- ▶ ۹. در بحران ها و حوادث طبیعی همچون جنگ، زلزله، سیل، همه گیری بیماری ها و مانند آن ها مسوولیت ها و وظایف خود را با در نظر گرفتن احتیاطات لازم انجام دهد.

تعهد حرفه‌ای

- ▶ ۱. هنگام اجرای مداخلات حرفه‌ای و تصمیم‌گیری‌های بالینی، مسوولیت‌های اخلاقی را همانند مسوولیت‌های حقوقی و حرفه‌ای در نظر بگیرد.
- ▶ ۲. در حد وظایف و اختیارات خود، در جهت فراهم آوردن محیطی امن و سالم برای مددجو/بیمار کوشا باشد.
- ▶ ۳. با حضور به موقع، انجام وظایف حرفه‌ای به نحو احسن، و ثبت دقیق و کامل مراقبت‌های انجام‌شده، امنیت مددجو/بیمار را تأمین کند.
- ▶ ۴. براساس استانداردهای حرفه‌ای حاصل از نتایج تحقیقات معتبر و شواهد موجود، بهترین مراقبت را به مددجو/بیمار ارائه دهد.
- ▶ ۵. تمامی مداخلات حرفه‌ای را با حفظ عزت و احترام مددجو/بیمار و خانواده‌ی او انجام دهد.

تعهد حرفه‌ای

- ۶. حداکثر کوشش خود را برای حفظ اسرار بیمار، رعایت حریم خصوصی او، احترام به استقلال فردی و کسب رضایت آگاهانه، به عمل آورد.
- ۷. با شناسایی و گزارش خطاهای حرفه‌ای همکاران تیم درمانی از بروز صدمات احتمالی به مددجو/ بیمار پیش‌گیری کند.
- ۸. در صورت خطا در مداخلات درمانی، صادقانه به مددجو/ بیمار توضیح داده، در هر شرایطی راستگویی و انصاف را سر لوحه کار خود قرار دهد.
- ۹. توانایی‌های جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی خود را حفظ کند و ارتقا دهد.
- ۱۰. در جهت حفظ صلاحیت حرفه‌ای، دانش و مهارت‌های خود را به روز نگه دارد.

تعهد حرفه‌ای

- ▶ ۱۱. توانمندی و دانش کافی برای مراقبت مؤثر و ایمن، بدون نظارت مستقیم را داشته، در برابر اقدامات خود پاسخگو باشد.
- ▶ ۱۲. به گونه ای عمل کند که اعتبار و حیثیت حرفه اش زیر سؤال نرود.
- ▶ ۱۳. توجه داشته باشد که از نام و موقعیت وی جهت تبلیغ تجاری محصولات استفاده نشود.
- ▶ ۱۴. از پذیرش هرگونه هدیه یا امتیازی از مددجو/بیمار یا بستگان وی، که ممکن است موجب معذوراتی در حال یا آینده شود پرهیز کند.

ارائه خدمات بالینی

- ۱. خود را با ذکر نام ، عنوان و نقش حرفه‌ای به مددجو/ بیمار معرفی کند.
- ۲. ارایه مداخلات درمانی لازم را با احترام کامل به مددجو/بیمار و حفظ شان وی انجام دهد.
- ۳. خواسته‌های مددجو/بیمار را صرف‌نظر از سن، جنس، نژاد، موقعیت، وضعیت اقتصادی، سبک زندگی، فرهنگ، مذهب، باورهای سیاسی و توانایی جسمی او، مورد توجه و ملاحظه قرار دهد.
- ۴. مراقبت‌ها را مبتنی بر دانش روز و قضاوت صحیح انجام دهد.
- ۵. ارتباطی همراه با ملاطفت در رفتار و کلام داشته باشد، به نحوی که با جلب اعتماد مددجو/ بیمار بتواند نیازها و نگرانی های بیمار را دریابد.
- ۶. قبل از انجام هرگونه مداخلات پرستاری، رضایت آگاهانه‌ی بیمار یا سرپرست قانونی وی را جلب کند. در همین راستا اطلاعات کافی در مورد اقدامات پرستاری را در اختیار بیمار قرار دهد تا بیمار امکان قبول یا رد آگاهانه خدمات مراقبتی را داشته باشد.

ارائه خدمات بالینی

- ▶ ۶. قبل از انجام هرگونه مداخلات حرفه ای، رضایت آگاهانه‌ی بیمار یا سرپرست قانونی وی را جلب کند. در همین راستا اطلاعات کافی در مورد اقدامات درمانی را در اختیار بیمار قرار دهد تا بیمار امکان قبول یا رد آگاهانه خدمات مراقبتی را داشته باشد.
- ▶ ۷. هنگام ارائه یک محصول جدید یا بکارگیری آن در بالین، آگاهی کامل از خطرات احتمالی آن وسیله داشته باشد و همچنین اطلاعات لازم در مورد فواید و مضرات استفاده از آن محصول را در اختیار مددجو/بیمار بگذارد تا امکان انتخاب آگاهانه برای وی فراهم شود.
- ▶ ۸. آگاه باشد هیچ کس حق ندارد به جای یک فرد بالغ صلاحیت دار، رضایت دهد و در مورد کودکان، حق رضایت جزء مسئولیت‌های قیم قانونی است.
- ▶ ۹. جهت توانمند سازی مددجو/بیمار با توجه به طرح مراقبتی و برنامه ترخیص، به مددجو/بیمار و خانواده وی آموزش دهد.
- ▶ ۱۰. به طور استثناء، در مواقع اورژانس که اقدام درمانی در اسرع وقت برای حفظ زندگی مددجو/بیمار ضروری است، بدون رضایت بیمار اقدامات لازم را شروع کند.
- ▶ ۱۱. در شرایطی که مددجو/بیمار قادر به اعلام رضایت نبوده، اطلاع از خواسته وی نیز امکان پذیر نباشد، بر اساس استانداردهای موجود و با در نظر گرفتن مصلحت مددجو/بیمار، مناسب‌ترین اقدام را برای او انجام دهد.
- ▶ ۱۲. برای بی خطر بودن مداخلات پرستاری احتیاطات لازم را بکار بندد و در موارد لازم این موضوع را با سایر اعضای تیم سلامت به مشورت گذارد.

ارائه خدمات بالینی

- ▶ ۱۳. کلیه اطلاعاتی که در حین فرایند مراقبتی به دست آورده یا در اختیار او قرار می‌گیرد، را سرّ حرفه‌ای تلقی کند و مگر در موارد مجاز، بدون رضایت مددجو/بیمار در اختیار دیگران قرار ندهد.
- ▶ ۱۴. اطلاعات درمانی مددجو/بیمار را تنها برای اهداف مرتبط با سلامت (درمان، پژوهش) و در جهت منافع بیمار مورد استفاده قرار دهد. همچنین مددجو/بیمار را مطلع کند که ممکن است بخشی از اطلاعات پرونده با سایر اعضای تیم درمان جهت مشاوره درمانی در میان گذاشته شود.
- ▶ ۱۵. در مواردی که از اطلاعات مددجو/بیمار در زمینه‌های تحقیقاتی و آموزشی استفاده می‌شود باید با کسب رضایت وی بوده و انتشار اطلاعات بدون درج نام یا هر نشانی منجر به شناسایی، صورت گیرد.
- ▶ ۱۶. هنگام انجام هر مداخله، به حریم خصوصی مددجو/بیمار احترام بگذارد.
- ▶ ۱۷. در موارد عدم امکان خدمت رسانی ایده آل تا زمان برقراری برنامه جدید درمانی ارایه مراقبت را در بهترین سطح از توانایی ادامه دهد.
- ▶ ۱۸. در شرایط اورژانس خارج از محیط کار نیز به ارایه مراقبت از بیمار یا مصدوم بپردازد.

ارائه خدمات بالینی

- ▶ ۱۹. در صورت نارضایتی مددجو/بیمار یا بروز مشکل، حق وی برای تغییر پرستار یا ماما، مسوول یا سایر مراقبان و درمانگران را محترم شمرده، در حد امکان در جلب رضایت مددجو/بیمار تلاش کند.
- ▶ ۲۰. در صورت اطلاع از موارد عدم رعایت استانداردهای مراقبتی، به مقام مسئولی که اختیار کافی برای اصلاح شرایط داشته باشد اطلاع دهد.
- ▶ ۲۱. هرگونه اعتراض و مشکل بیمار را به مسئول بخش گزارش دهد.
- ▶ ۲۲. از انجام اقداماتی که مستلزم زیرپا گذاردن اصول اخلاقی، قانونی و شرعی باشد حتی در صورت درخواست بیمار پرهیز کند.
- ▶ ۲۳. در بیمارانی که روزهای پایانی حیات را سپری می کنند، برای پذیرش واقعیت و برنامه ریزی مناسب برای برآوردن خواسته های بیمار، از جمله انجام اعمال مذهبی یا ثبت وصیت، کمک و همکاری کند.

همکاران تیم درمانی

- ▶ ۱. با اعضای تیم سلامت، مددجو/بیمار و خانواده وی، در راستای ارائه مؤثرتر و بهتر مداخلات ، همکاری و مشارکت کند.
- ▶ ۲. مددجو/بیمار یا تصمیم گیرنده جایگزین را در اتخاذ تصمیمات در مورد مداخلات درمانی مشارکت دهد.
- ▶ ۳. دانش و تجربه حرفه ای خود را با سایر همکاران در میان گذارد.
- ▶ ۴. با تیم درمان ارتباط متقابل مبتنی بر اعتماد برقرار کند.
- ▶ ۵. با سایر پرستاران ، ماماها ، اساتید و دانشجویان برخورد و رفتاری توأم با احترام داشته باشد.

همکاران تیم درمانی

- ▶ ۶. در صورت بروز هرگونه تعارض منافع در هنگام مراقبت از مددجو/بیمار ، با اولویت حفظ حقوق مددجو/ بیمار، آن را با همکاران ارشد و مسوولین خود مطرح و چاره جویی کند.
- ▶ ۷. با سطوح مختلف حرفه‌ای، از جمله سرپرستار، سرپرستار ناظر، مدیر پرستاری و روسای بخش ماما مسئول و.... ، ارتباط حرفه ای توأم با احترام متقابل برقرار کند.
- ▶ ۸. در صورت مواجهه با هر نوع چالش اخلاقی برای تصمیم گیری با کمیته اخلاق بیمارستان مشورت کند. .
- ▶ **مدیر پرستاری یا مامایی باید:**
- ▶ ۹. در تمامی ابعاد حرفه ای برای سایر همکاران به عنوان الگو عمل کند.
- ▶ ۱۰. حداکثر تلاش خود را در جهت کسب اطمینان از انتقال اطلاعات لازم قانونی و اخلاقی به همکاران انجام دهد.

همکاران تیم درمانی

- ▶ ۱۱. شرایط لازم برای شرکت در دوره های آموزش مداوم را فراهم کند.
- ▶ ۱۲. به منظور حل معضلات اخلاقی حین مداخلات حرفه ای در صورت نیاز از مشورت افراد متخصص در زمینه اخلاق حرفه ای استفاده کند.
- ▶ ۱۳. بر اساس سلسله مراتب در راستای منافع مددجو/بیمار همپای دیگر همکاران تلاش کند.
- ▶ ۱۴. با هدف ارتقای کیفیت خدمات، حداکثر تلاش خود را در جهت حفظ فضای مناسب کاری و افزایش انگیزه حرفه ای به انجام رساند.
- ▶ ۱۵. در فرایند ارزشیابی و ارتقای حرفه ای ، ضمن رعایت استانداردهای حرفه ای و اصول اخلاقی ، در مجموعه خود منصفانه عمل کند.

آموزش و پژوهش

- ▶ ۱. مدرس پرستاری و مامایی باید بیشترین تلاش خود را در جهت آگاه بودن از دانش روز و ارتقاء دانش و عملکرد اخلاقی خود به عمل آورد.
- ▶ ۲. رابطه استاد و دانشجو در محیط های علمی، آموزشی و تحقیقاتی، باید مبتنی بر شان و اخلاق حرفه ای توأم با احترام باشد.
- ▶ ۳. مدرس پرستاری و مامایی باید در راستای ارتقاء دانش و مهارت دانشجویان و ارتقاء عملکرد اخلاقی و حرفه ای آنان تلاش کند.
- ▶ ۴. در موارد استفاده از بیمار در آموزش دانشجویان، حقوق بیمار و ملاحظات اخلاقی مرتبط، باید به طور دقیق و کامل رعایت شود.
- ▶ ۵. در صورت عدم همکاری مددجو/بیمار یا خانواده وی در آموزش دانشجو، نباید روند ارایه خدمات به او تحت تاثیر قرار گیرد.

آموزش و پژوهش

- ▶ ۶. در راستای ارتقاء خدمات سلامت، کیفیت دوره های آموزشی پرستاران و ماماها، راهنماها و استانداردهای موجود، باید به طور مستمر مورد بررسی و بازنگری قرار گیرد.
- ▶ ۷. در صورت فعالیت در حوزه پژوهش، پرستاریا ماما باید ضمن گذراندن دوره های آموزشی لازم، از اصول و قواعد پژوهش مطلع و با راهنماهای اخلاق در پژوهش عمومی و اختصاصی کشوری آشنا و به آنها ملتزم باشد.
- ▶ ۸. پرستاریا ماما نباید از جایگاه حرفه ای خود برای متقاعد کردن مددجو/ بیمار برای شرکت در تحقیق استفاده کند.
- ▶ ۹. عدم پذیرش مشارکت در تحقیق از سوی بیمار یا خانواده او نباید روند ارایه مداخلات پرستای را تحت تاثیر قرار دهد.
- ▶ ۱۰. کادر بالینی باید برای ارتقای مهارت ها و ظرفیت های بالینی دانشجویان پرستاری و مامایی تلاش کند.

نتیجه گیری:

- ▶ پرستاری و مامایی ، یکی از بزرگ ترین گروه های ارائه دهنده مراقبت های بهداشتی، درمانی اند.
- ▶ بیماران نیز تماس بیشتری با آنها در قیاس با سایر کارکنان ارائه دهنده مراقبت دارند.
- ▶ لذا برای عرضه ی خدمات با کیفیت و بهبودی بیماران، نیاز است که استاندارد های عملکرد آنها در نظرگرفته شود که از جمله این استاندارد ها : **مسئولیت پذیری (اخلاق حرفه ای و انسانی) ، وجدان کاری و پاسخگویی است .**